

CALITATEA PROFESIONALĂ A CAPITALULUI UMAN PE PIAȚA MUNCII

COTELNIC Valentina³², cercetător științific,
CCD INCE

ADNOTARE: Calitatea capitalului uman constituie o premisă esențială pentru creșterea competitivității și dezvoltarea economică și socială a țării. De aceea este necesară identificarea problemelor-cheie care duc la scăderea calității capitalului uman. Astfel, analizând calitatea profesională a capitalului uman deducem necesitatea dezvoltării unor mecanisme eficiente de asigurare a calității educației, crearea sistemului inteligent de informare și analiză a competențelor necesare pieței muncii, asigurarea accesului la servicii de formare pe tot parcursul vieții etc.

CUVINTELE CHEIE: *capitalul uman, calitatea redusă a studiilor, lipsă forței de muncă calificată.*

ABSTRACT: The quality of the human capital constitutes an essential prerequisite for growing economic competitiveness and social development of the country. It is important to identify the major factors that lead to a decline in the human capital quality. The analysis of the human capital quality allowed us to determine the necessity to develop the effective mechanisms ensuring the qualitative education, intelligent information system and analytical skills necessary for the labor market.

KEY WORDS: *human capital, low quality studies, lack of qualified labour force.*

Mai multe teorii leagă capitalul uman de investițiile în educație, de dezvoltarea persoanei, de creșterea și dezvoltarea economică, creșterea productivității și a inovației. Pentru țară, capitalul uman reprezintă o avuție care trebuie apreciată și multiplicată.

Unul dintre factorii-cheie pentru dezvoltarea economico-socială a unei țări este calitatea forței de muncă, care depinde de gradul de pregătire și de continuitatea procesului de învățare pe tot parcursul vieții. Indicatorul care măsoară acest aspect al factorului uman este rata de participare a populației la educație continuă și stagii de pregătire.

În condițiile în care accesul la resurse, tehnologii și finanțare se "democratizează" la nivel mondial, competitivitatea unei țări depinde în măsură tot mai mare de educație, care este singurul factor de producție ce poate face diferența între succes și eșec pe o piață tot mai concurențială și care impune o eficiență sporită.

Republica Moldova cheltuie sume relativ mari de bani publici în domeniul educației. Totalul cheltuielilor bugetare în anii 2013-2014 constituiau 7,0% din PIB (7), iar rezultatele lasă de dorit, accentul fiind pus pe cantitate și nu pe calitatea educației. Republica Moldova a înregistrat una

³² © COTELNIC Valentina, vcotelnic@gmail.com

din cele mai mici valori ale indicelui educației calculat de PNUD, ca parte componentă a indicelui de dezvoltare umană.

În conformitate cu prevederile legislației (Codul Muncii, Titlul VIII „Formarea profesională”, art.213), cota cheltuielilor pentru instruirea profesională trebuie să reprezinte nu mai puțin de 2 la sută din fondul de remunerare a muncii, în realitate fiind de cinci ori mai mică. Potrivit studiului „Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor”, organizat de Global Compact Network Moldova – [http://www.undp.md/publications/GC/GC_relmunca_block_FINAL_NEW], în Republica Moldova se atestă insuficiența pregătirii profesionale. Peste 50% din cei chestionați au menționat că instruirea profesională nu reprezintă o prioritate pentru companie, iar în scopul reducerii cheltuielilor pentru instruirea profesională, companiile practică metode de instruire doar la locul de muncă.

Concomitent, menționăm că conform prevederilor Codului Muncii art.213 pct.3 angajatorul este obligat să aloce a cel puțin 2% din fondul de remunerare a muncii pentru formarea unui Fond special pentru pregătirea profesională a angajaților. În realitate însă, nu există un mecanism prin care s-ar fi creat acest fond, iar agenții economici apelează tot mai des la diferite centre de instruire continuă, care nu întotdeauna sunt în măsură să le propună programe de instruire adecvate cerințelor profesionale.

Scăderea rentabilității educației poate fi explicată prin doi factori importanți. În primul rând, este vorba de abilitățile și cunoștințele slabe obținute de studenți, care se soldează cu productivitatea scăzută a muncii după angajare. În al doilea rând, sistemul educațional din țară produce mult mai multe persoane cu studii superioare față de necesitățile din economia națională.

Evident, calitatea capitalului uman constituie o premisă esențială pentru creșterea competitivității și dezvoltarea economică și socială a țării. În pofida acestui fapt, aceasta reprezintă mai degrabă o constrângere, decât un stimulent. Principalul motiv constă în deficiențele structurale legate de calitatea cunoștințelor și competențelor oferite de instituțiile de învățământ. Mai mult decât atât, aceste probleme au tendința de autorealizare, deoarece calitatea joasă a capitalului uman determină, la rândul său, ineficiența instituțiilor, care afectează și mai mult calitatea capitalului uman.

Potrivit prevederilor stipulate în Foaiă de Parcurș pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.4 din 14 ianuarie 2014, echiparea forței de muncă cu cunoștințe și abilități de a asimila tehnologii noi și de a produce bunuri și servicii competitive pe piețele internaționale, de a participa la nivel internațional în procesul de creare a valorilor, depinde în mare măsură de calitatea

educației, de atenția acordată dezvoltării științelor și de accesul la serviciile de cercetare și formare profesională.

Astfel, educația și formarea profesională reprezintă factorul cheie al competitivității naționale. Investiția eficientă în capitalul uman prin sistemul de educație și formare trebuie să reprezinte o componentă esențială a strategiei unei țări pentru a asigura un nivel înalt de creștere economică durabilă bazată pe cunoaștere și de ocupare a forței de muncă, ce asigură deopotrivă împlinirea pe plan personal, creșterea bunăstării și coeziunea socială.

Avansarea Republicii Moldova în clasamentul competitivității internaționale în perioada 2010-2013 de pe locul 94 pe locul 87 nu a fost determinată de capitalul uman. În perioada de referință performanțele în domeniul dezvoltării capitalului uman au înregistrat un declin considerabil, fapt care explică vulnerabilitatea creșterii economice și a competitivității naționale. Diminuarea calității educației este cumulată cu declinul demografic și exodul forței de muncă și a talentelor.

Privind factorii la nivel de țară, accentul Foin de parcurs este axat pe crearea unui mediu de afaceri favorabil, care include un șir de elemente importante, unul din ele fiind și reglementarea pieței forței de muncă. Investiția în calitatea educației nu poate fi abordată doar prin prisma mijloacelor alocate, deoarece bugetul educațional nu este decît unul din factorii ecuației care transformă cunoștințele în creștere economică. Pentru perspectiva imediată este necesară dezvoltarea unui cadru strategic intersectorial de amplificare a competențelor pentru competitivitate, dezvoltarea unor mecanisme eficiente de asigurare a calității educației, crearea sistemului inteligent de informare și analiză a competențelor necesare pieței muncii, asigurarea accesului la servicii de formare pe tot parcursul vieții, aprecierea și promovarea bunelor practici. În urma identificării principalelor provocări pentru competitivitatea națională au fost prevăzute o serie de reforme ce trebuie să fie realizate imediat și în perspectivă medie.

În Foaia de Parcurs, Capitolul II, este stipulat că în perspectiva imediată se impune necesitatea dezvoltării unui cadru strategic intersectorial de creștere a competențelor pentru competitivitate, crearea unor mecanisme eficiente de asigurare a calității educației, crearea sistemului inteligent de informare și analiză a competențelor necesare pieței muncii, asigurarea accesului la serviciile de formare pe tot parcursul vieții, aprecierea și promovarea bunelor practici.

În cadrul analizelor permanente ale efectelor pe piața forței de muncă au fost identificate o serie de probleme-cheie care, în condițiile create, impun căutarea unor noi soluții atît pe termen mediu, cît și pe termen lung,

precum și implicarea unor eforturi consolidate și resurse importante. Aceste probleme constau în:

- neantrenarea agenților economici în procesul de pregătire profesională a forței de muncă și pregătirea cadrelor fără a se ține cont de cerințele pieței muncii;
- participarea pasivă a agenților economici la declararea locurilor de muncă libere structurilor de stat;
- șomajul înalt în rândul tinerilor și excluziunea persoanelor cu dizabilități;
- accesul limitat la serviciile de consiliere profesională, de angajare și procedurile ineficiente de selecție a cadrelor, etc.

Sustenabilitatea competitivității naționale este determinată de calitatea forței de muncă, de mixul și de calitatea competențelor pe care aceasta le deține. Competențele forței de muncă sînt considerate tezaurul secolului al XXI-lea și valoarea esențială pentru dezvoltarea unei economii competitive. Conform estimărilor OECD costul estimativ al deficitului de competențe poate constitui circa 8% din PIB sau poate avea un impact de diminuare anuală a productivității de circa 1%³³. Problemele și constrîngerile cu care se confruntă Republica Moldova astăzi sînt bine oglindite în rapoartele internaționale de evaluare a competitivității și constau în:

- calitatea joasă a sistemului educațional cu tendință de aprofundare a declinului (GIC 2012/2013, locul 103/144 de țări, clasare cu 7 poziții comparativ cu anul 2010/2011);
- calitatea joasă a școlilor de management (GIC 2012/2013, locul 121/144 de țări);
- accesul limitat la programele de dezvoltare a competențelor pentru reintegrarea șomerilor, etc.

În rezultatul celor menționate mai sus, angajatorii din diverse domenii de activitate din Republica Moldova sunt nemulțumiți de insuficiența calificărilor și calitatea redusă a studiilor candidaților la locurile de muncă. Majoritatea dintre companii menționează că se confruntă cu problema lipsei forței de muncă calificate: Întreprinderile solicită un nivel mai înalt de profesionalism sau competențe specifice din partea lucrătorilor, să nu existe decalajul semnificativ dintre necesitățile lor și cunoștințele profesionale ale absolvenților instituțiilor de învățământ vocațional/tehnic.

Programele educaționale determină și adaptabilitatea redusă a tinerilor muncitori la condițiile companiei. Acest fapt, de cele mai multe ori, duce la o fluctuație sporită de personal. Pe de o parte, muncitorul este

³³ (OECD, 2012, p.3) OECD. (2012). Better Skills. Better Jobs. Better Lives.

nemulțumit de faptul că nu poate face față cerințelor, pe de altă parte, patronul este nemulțumit că nu beneficiază de randamentul scontat a resurselor umane angajate.

În pofida tuturor nemulțumirilor, în intervalul anilor 2010-2014 se observă o tendință de majorare a numărului populației ocupate cu 41,5 mii.

Tabelul 1. Populația ocupată după nivelul de instruire în anii 2010-2014, mii persoane

Nivel de instruire	2010	2011	2012	2013	2014
Total (mii pers.)	1143,4	1173,5	1146,8	1172,8	1184,9
Superior	262,8	278,3	295,6	297,9	288,7
Mediu de specialitate	180,2	193,6	185,5	172,1	163,8
Secundar profesional	277,2	270,5	258,9	260,4	279,3
Liceal, mediu general	236,8	233,2	216,9	225,5	227,4
Gimnazial	178,1	189,0	182,1	209,0	217,5
Primar sau fără școală primară	8,3	8,9	7,8	7,9	8,2

Sursa: www.statistica.md

Evoluția nivelului de instruire al persoanelor ocupate în perioada anilor 2010-2014, ne atestă faptul, că practic în toți acești ani, cu excepția anului 2010, ponderea cea mai mare le revine persoanelor ocupate cu studii superioare și variază între 23,7%-25,8%. Doar în anul 2010 acest indice a fost de 23%, fiind urmați de cei cu studii secundar profesionale, cărora le revine circa 24% din numărul total al persoanelor ocupate. Ponderea celor cu studii medii de specialitate variază de la 15,7% în anul 2010 la 13,8% în anul 2014.

În 2014 majoritatea persoanelor economic active aveau studii superioare – 24,4%, fiind urmați de cei cu studii secundar profesionale și liceale – 23,5%, iar cu medii generale – 19,3%. În rândul populației ocupate celor cu studii superioare la fel le revine ponderea cea mai ridicată - 24,4%, urmați de cei cu studii secundar profesionale - 23,6%. O situație similară se atestă și în rândul șomerilor BIM, unde ponderea cea mai mare le revine tot celor cu studii superioare - 24,6%, urmați de cei cu studii liceale și medii generale - 21,6%, secundar profesionale-19%,etc.

Tabelul 2. Populația de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică în funcție de nivelul de instruire, în anul 2014, mii persoane

Nivel de instruire	Populație economic activă	Populație ocupată	Șomeri BIM	Populație inactivă
Total (mii pers.)	1232,4	1184,9	47,5	1756,1
Superior	300,4	288,7	11,7	198,8
Mediu de specialitate	170,3	163,8	6,5	194,1
Secundar profesional	289,2	279,3	9,9	304,9
Liceal, mediu general	237,7	227,4	10,3	399,5
Gimnazial	226,5	217,5	9,0	521,2
Primar sau fără școală primară	8,2	8,2	0	137,6

Sursa: Biroul Național de Statistică. Ancheta forței de muncă

Cu toate acestea, analizând nivelul de instruire al persoanelor inactice în vârstă aptă de muncă care sunt mult mai numeroase decât cele active – 1756,1 mii persoane, comparativ cu 1232,4 mii persoane se observă o situație inversă. Populația inactivă în vârstă aptă de muncă a posedat în marea majoritate studii gimnaziale – 29,7%, urmați de cei cu studii liceale – 22,7%, secundar profesionale-17,4%, studii care nu le pot asigura ocuparea unui post de muncă atractiv, cu perspective de carieră profesională și un nivel înalt al salariului, fapt ce nu-i motivează să fie prezenți pe piața muncii. Prin urmare, o bună parte din aceste persoane se înscriu în rândurile șomerilor.

Dacă e să ne referim la cifre, conform datelor statistice oficiale, în intervalul anilor 2010-2014 se evidențiază o tendință de scădere a numărului șomerilor adresați la agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă. Perioada cercetată convențional poate fi împărțită în două perioade: anii 2010-2011 și, respectiv, anii 2012-2014. Prima perioadă, care a coincis cu criza economico-financiară mondială, a dus la creșterea bruscă a numărului persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, iar a doua a înregistrat valorile anilor de până la criză.

Conform băncii de date a Agenției Naționale și structurilor sale teritoriale, pe parcursul anului 2014, au fost înregistrați 42,2 mii șomeri, cu 1,3 mii mai puțin comparativ cu perioada respectivă a anului precedent. Din numărul total de șomeri înregistrați, 62% sunt din mediul rural, pe când locurile de muncă sânt înregistrate în mediu urban.

Una din caracteristicile șomerilor este și nivelul de instruire a lor, menționăm, că pe parcursul ultimilor ani se atestă o reducere a calității

forței de muncă, se demonstrează și prin faptul că persoanele fără calificare înregistrate la agențiile teritoriale reprezintă o pondere de cca 60% din numărul total al șomerilor înregistrați.

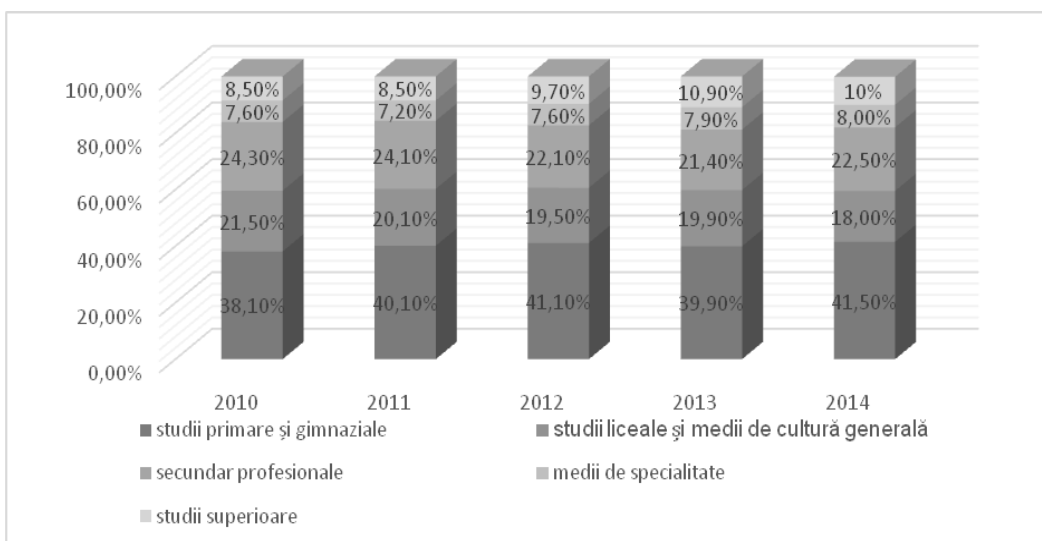

Figura 1. Repartizarea șomerilor adresați după nivelul de instruire în anii 2010 – 2014, %

Sursa: Conform datelor ANOFM

Analiza comparativă a nivelului de instruire evidențiază creșterea ponderii șomerilor cu studii primare și gimnaziale de la 38,1% în anul 2010 pînă la 41,5% în anul 2014, tendințe ce se mențin pe tot parcursul anilor analizați, 18% le revine celor cu studii liceale și medii de cultură generală, față de 21,5% în anul 2010 și, respectiv, 22,5% față de 24,3% în anul 2010 – persoane cu studii secundar profesionale, 8,0% sunt cei cu studii medii de specialitate, față de 7,6% în anul 2010 și 10,0% sunt persoane cu studii superioare. În anul 2010 ei înregistrau 8,5% din numărul total de șomeri.

Concluzionăm, că aptitudinile, profesionalismul, studiarea pe tot parcursul vieții, contribuie nemijlocit la creșterea reintegrării șomerilor pe piața muncii, fapt ce poate fi explicat de ponderea redusă a șomerilor cu studii superioare.

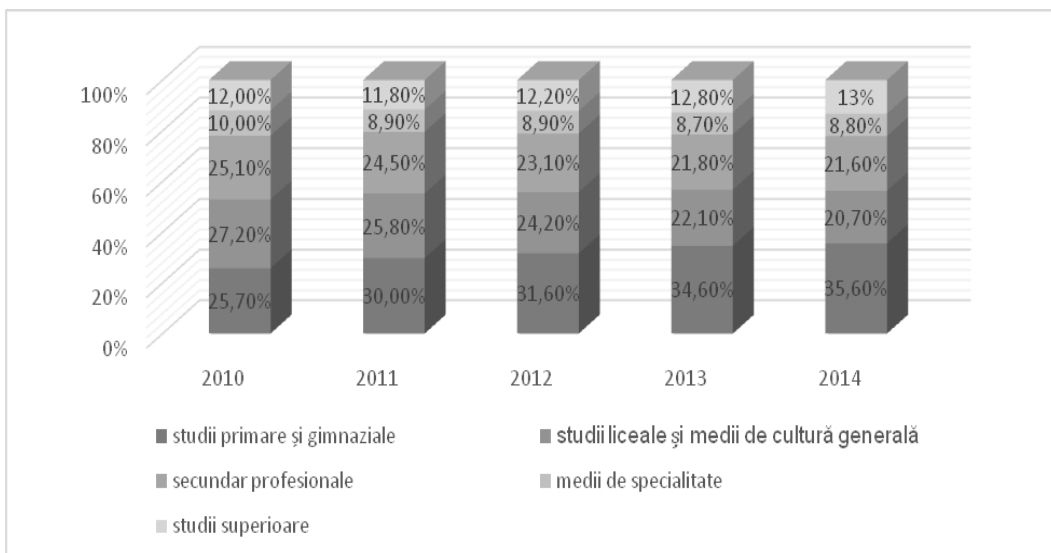

Figura 2. Repartizarea șomerilor angajați după nivelul de instruire în anii 2010 - 2014,%

Sursa: Conform datelor ANOFM

Pe parcursul anului 2014 de către agenții au fost plasate în câmpul muncii 16,4 mii persoane, ceea ce constituie o descreștere cu 2% comparativ cu perioada respectivă a anului precedent. Ponderea șomerilor plasați în câmpul muncii a constituit 38% din numărul șomerilor înregistrați, fiind la același nivel cu anul 2013.

Structura șomerilor angajați conform nivelului de instruire evidențiază creșterea ponderii șomerilor ce dețin studii primare și gimnaziale de la 25,7% în anul 2010 până la 35,6% în 2014, discrepanța fiind cu 9,9 p.p., urmați de cei cu studii secundar profesionale - 21,6% față de 25,1% în anul 2010. Celor cu studii liceale și medii de cultură generală le revin 20,7%, față de 27,2% în anul 2010, ori cu 6,5p.p.mai mult comparativ cu anul 2014, pe când cei cu studii superioare constituie 13% comparativ cu 12,0% în anul 2010. Practic toți acești indicatori analizați din anul 2014 se mențin la nivelul anului 2013.

O tendință de creștere în anul 2014 s-a atestat la numărul locurilor de muncă vacante înregistrate, fiind în creștere cu 10,7%, comparativ cu anul 2013. Din numărul total de locuri de muncă vacante înregistrate, 70% sunt destinate pentru muncitori și numai 30% sunt pentru persoane cu studii superioare și medii de specialitate. Numărul locurilor vacante gestionate în mediu rural constituie 12%. În pofida faptului că pe parcursul ultimilor ani se atestă o sporire ușoară a numărului de locuri vacante în mediul rural, oricum, persistă lipsa oportunităților de angajare.

Chiar dacă datele agențiilor de ocupare a forței de muncă indică asupra existenței locurilor vacante, acestea nu sunt solicitate de către

persoanele aflate în cautarea locurilor de muncă din cauza salariilor neatractive. Se atestă o tendință aproape constantă în ceea ce privește evoluția numărului de locuri vacante pentru o profesie/meserie de-a lungul anilor 2010–2014.

Tabelul 3. Locuri de muncă vacante înregistrate la ANOFM în primul semestru 2015.

Perioada	Locuri de muncă vacante înregistrate la ANOFM				
	Total pe republică	Studii			
		Superioare și medii de specialitate	% din total	Secundar profesionale, medii generale și lipsa studiilor	% din total
27.01.2015	5109	1481	29%	3628	71%
24.02.2015	5030	1488	30%	3542	70%
24.03.2015	5501	1479	27%	4022	73%
28.04.2015	6299	1451	23%	4848	77%
26.05.2015	7994	1865	23%	6081	77%
23.06.2015	8926	2397	27%	6529	73%

Sursa: Conform datelor ANOFM

Numărul locurilor de muncă vacante rămâne a fi neuniform și ca profesii/meserii, locuri de muncă oferite muncitorilor, care variază între 70% și 77%, pe când specialiștilor le revine doar 23-30%. Preponderent se solicită de către angajatori specialiști în domeniul medicinei, comerțului, tehnologiilor informaționale, etc., pe când din meseriile muncitorești cele mai solicitate sunt: cusătoreasă, specialist în construcție, bucătar-cofetar, chelner-barman, vânzător, etc. Meseria de cusător /cusătoreasă a constituit 9% din numărul total de locuri vacante înregistrate.

Pe de altă parte se înregistrează un deficit de locuri vacante pentru absolvenți la profesiile/meseriile: jurist, economist, agronom, inginer-mecanic, inginer-tehnolog, chimist, viticultor, electromontor, tractorist, etc.

Un anumit număr de locuri de muncă vacante rămân a fi neocupate de-a lungul anilor, fiind neatractive: salariile mici, plata cu întârziere, condiții neadecvate de muncă, distanța mare de la locul de trai în localitățile rurale, etc. Pe de altă parte, angajatorii de multe ori se eschivează de a colabora cu agențiile teritoriale, nedorind să declare locurile de muncă vacante atractive pe motiv că acestea nu dispun de candidaturi corespunzătoare locurilor vacante.

Aceasta ar trebui să ne îngrijoreze pentru că tot mai multe persoane tinere doresc să plece peste hotare, ei fiind baza dezvoltării țării. Din moment ce pleacă preponderent persoanele apte de muncă, ne așteptăm procesul de îmbătrânire a populației, iar acest fapt va frâna relansarea și dezvoltarea economică a țării.

Concluzii:

În consecință, pe lângă faptul că are o calitate inferioară, capitalul uman este distribuit ineficient, având repercursiuni dure asupra rentabilității acestuia. Fenomenul de subocupare a absolvenților universităților dezvăluie cel puțin două defecte majore ale sistemului de învățământ din țară. În primul rând, există o mare neconcordanță între cererea de forță de muncă în economie și calificările oferite de sistemul educațional. Fapt confirmat de companiile ce recrutează candidați pentru a ocupa locurile de muncă vacante. În al doilea rând, cererea mare pentru studii superioare este atestată în paralel cu interesul scăzut pentru educație și formare profesională.

Creșterea nivelului de necorespondere a calificărilor pe piața muncii poate fi redresată prin schimbarea structurii ofertei forței de muncă, care prioritar i se atribuie sectorului educațional. Racordarea acestuia la cerințele pieței se poate atinge prin modificarea curriculumului și cooperarea mai strânsă cu agenții economici.

Unul din obiectivele de bază din Codul Educației al Republicii Moldova, aprobat în iulie 2014 prin Hotărârea Parlamentului, este și consolidarea legăturii cu piața muncii a sistemului de învățământ.

Evident, calificarea nesatisfăcătoare a forței de muncă constituie un impediment major în dezvoltarea economiei țării, în general, și a mediului de afaceri, în particular.

Bibliografia:

1. Codul Muncii al Republicii Moldova, aprobat prin Legea nr.154-XV din 28 martie 2003, Titlul VIII „Formarea profesională”, art.213, (Monitorul Oficial al RM, nr.159-162 din 29 iulie 2003).
- 2.Foaia de Parcurs pentru ameliorarea competitivității Republicii Moldova, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.4 din 14 ianuarie 2014.
- 3.www.statistica.md
- 4.www.anofm.md
- 5.Codul Educației al Republicii Moldova, aprobat prin Codul nr.152 din 17.07.2014, Monitorul Oficial Nr. 319-324 din 24.10.2014, art. 634
6. Educația în Republica Moldova, BNS, Chișinău, 2015, p.36, www.statistica.md